

ODAMLARDA O'T PUFAGI KASALIKLARIDA A'ZONING INTRAMURAL NERV TIZIMINING NEYROGISTOLOGIK O'ZGARISHLARI

Rajabov Zakir Narmuratovich assistenti,

Umumiy gigiyena va ekologiya kafedrası

Samarqand Davlat Tibbiyot Universiteti,

Samarqand, O'zbekiston

Rezyume: Maqolada yozilishicha xoletsistit kasaligi tufayli operatsiya qilingan 17 bemorda o't pufagining interamural nerv tuzulmalari neyrogistologik tekshirish usullarida o'rganilgan, Shundan: o'tkir flegmonoz xoletsistitlar – 2 ta, o'tkir gangrenoz xoletsistitlar – 2 ta, surunkali takrorlanuvchi kalkulyoz xoletsistitlar – 13 ta material uchun olingan. Surunkali takrorlanuvchi kalkulyoz xoletsistitlarda o't pufagining interamural nerv chigallari va tolalarida ancha og'ir distrofik o'zgarishlar kuzatilib, nerv hujayralarining nekroziga va bo'shliqlar paydo bo'lishiga olib keladi.

Kalit so'zlar: o't pufagi, xoletsistitlar, yallig'lanish, morfologik o'zgarishlar, tolalar, nerv hujayralari, Gematoksilin-eozin usuli, Bilshovskiy-Gros usuli.

**НЕЙРОГИСТОЛОГИЧЕСКИЕ ИЗМЕНЕНИЯ ИНТРАМУРАЛЬНОЙ
НЕРВНОЙ СИСТЕМЫ ОРГАНА ПРИ ЗАБОЛЕВАНИЯХ ЖЕЛЧНОГО
ПУЗЫРЯ У ЧЕЛОВЕКА**

Раджабов Закир Нармуратович Ассистент,

Кафедра общей гигиены и экологии

Самаркандский государственный медицинский университет,

Самарканд, Узбекистан

Аннотация: В статье указано, что нейрогистологическими методами исследования изучены интерамуральные нервные структуры желчного пузыря у 17 больных, оперированных по поводу холецистита, из них: острый флегмонозный холецистит - 2, острый гангренозный холецистит - 2, хронический рецидивирующий калькулезный холецистит - 13. При хроническом рецидивирующем калькулезном холецистите в интерамуральных нервных пучках и волокнах желчного пузыря наблюдаются достаточно выраженные дистрофические изменения, приводящие к некрозу нервных клеток и образованию разрывов.

Ключевые слова: желчный пузырь, холецистит, воспаление, морфологические изменения, волокна, нервные клетки, метод гематоксилин-эозина, метод Бильшовского-Гросса.

NEUROHISTOLOGICAL CHANGES IN THE INTRAMURAL NERVOUS SYSTEM OF THE ORGAN IN HUMAN GALLBLADDER DISEASES

Radjabov Zakir Narmuratovich Assistant,

Department of General Hygiene and Ecology

Samarkand State Medical University,

Samarkand, Uzbekistan

Abstract: The article states that neurohistological research methods were used to study the intramural nerve structures of the gallbladder in 17 patients who underwent surgery for cholecystitis, including: acute phlegmonous cholecystitis - 2, acute gangrenous cholecystitis - 2, chronic recurrent calculous cholecystitis - 13. In chronic recurrent calculous cholecystitis, fairly pronounced dystrophic changes are observed in the interamural nerve tangles and fibers of the gallbladder, leading to necrosis of nerve cells and formation of ruptures.

Keywords: gallbladder, cholecystitis, inflammation, morphological changes, fibers, nerve cells, hematoxylin-eosin method, Bielshovsky-Gross method.

Kirish: Odamlarda o't pufagida uchraydiga yaliglanish va o't tosh kasaloklarida organning intramural asab chigallarida neyrogistologik o'zgarishlarni o'rgangan ilmiy ma'lumotlar kam uchraydi. O't pufagidagi patologik jarayonlar, tizimidagi o'zgarishlar uning motor funktsiyasining buzilishiga olib kelishi mumkin [3,4,5]. O't qopida dimlanishga, surunkali yallig'lanish jarayonini qo'llab-quvvatlashga, kasallikning kuchayishiga va o't tosh kasalligining rivojlanishiga yordam beradi [1,2]. Bir qancha olimlar o't pufagining anatomo-gistologik tuzilishlarini va intramural nerv tizimini tajriba hayvonlarida soglom holatda o'rganishgan. Ammo o't pufagining kasalliklarida nerv tolalarini o'rganilgan ilmiy ma'lumotlarni toppish juda qiyin. Buni hisobga olib, biz ushbu tadqiqotni o'tkazdik.

Tadqiqot maqsadi. Odamlarda o't pufagi kasalliklarida a'zoning intramural nerv tizimining neyrogistologik o'zgarishlarini o'rganish.

Tadqiqot materiallari va usullari. Bemorlarning yoshi: 26 yoshdan 40 yoshgacha - 4; 40 yoshdan 50 yoshgacha - 6; 50 yoshdan 60 yoshgacha - 3; 60 yoshdan yuqori - 4. O't pufagining turli qismlari gistologik tekshiruvdan o'tkazildi: bo'yin, tana, tubi. Gematoksilin-eozin, Vanizon bo'yicha oddiy bo'yash usullari, shuningdek Lavrentev modifikatsiyasidagi Bilshovskiy-Gros bo'yicha maxsus neyrogistologik usullar va Nissl bo'yicha Erlih dionini qo'llanildi. Materialni umumlashtirishda biz hollarni 2 ta asosiy guruhga ajratdik.

Tadqiqot natijalari. Birinchi guruhga o'tkir xoletsistitning 4 ta holati, 2-guruhga surunkali takrorlanuvchi kalkulyoz xoletsistitning 13 ta holati kiritilgan. Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, xoletsistitlarda o't pufagining asab elementlarida turli xil morfologik o'zgarishlar yuzaga keladi, ular funktsional, distrofik va regenerativ-kompensatorlik bilan farqlanadi. O'tkir xoletsistitlarda morfologik o'zgarishlar faqat funktsional va qaytar distrofik o'zgarishlar bilan tavsiflanadi. Birinchi navbatda, terminal retseptor tolalarining va ularning uchlarining funktsional va distrofik o'zgarishlari e'tiborni tortadi. Terminallardagi distrofik o'zgarishlar shishishi, yuqori argentofiliyasi va ularning yo'nalishi bo'yicha o'qsimon qalinlashuvlar paydo bo'lishi bilan tavsiflanadi. Asab tolalarida o'tadigan

qalin sezgir tolalarda yanada qo'pol o'zgarishlar aniqlangan bo'lib, ular yanada massiv varikozliklarning va hatto vakuolizatsiyaning paydo bo'lishi bilan tavsiflanadi. Gangliyalarning asab hujayralarida siqilish tipidagi distrofik o'zgarishlar ustunlik qiladi. Ular hujayralarning o'lchamlarining kamayishi, Bilshovskiy-Gros bo'yicha kumush bilan intensiv diffuz impregnirovka bilan tavsiflanadi. Surunkali takrorlanuvchi kalkulyoz xoletsistitda o't pufagining submukozal qavatida joylashgan retseptorning terminal tolasining shishishi, yuqori argentofiliyasi va varikozliklarning paydo bo'lishi kuzatiladi. Nissl bo'yicha siqilgan hujayralarda Nissl donalarining yopishishi, yadrolarning bazofiliyasi yoki hujayralarning dionin bilan diffuzli intensiv bo'yalishi kuzatiladi. Shuning bilan birga, vokalli protoplazma bo'lgan hujayralar ham uchraydi. Surunkali kalkulyoz takrorlanuvchi xoletsistitlarda, o'tkir shakllardan farqli o'laroq, o't pufagining asab elementlarining o'zgarishlarining ancha katta polimorfizmi e'tiborni tortadi. Distrofik o'zgarishlardan tashqari, ko'rib chiqilayotgan kuzatuvlar guruhida asab tolalarining regenerativ o'zgarishlari va asab hujayralarining atrofiyasi ko'pincha aniqlangan bo'lib, ularni surunkali, uzoq davom etadigan jarayonning ifodasi sifatida baholash mumkin. Reseptorlardagi morfologik o'zgarishlar o'tkir xoletsistitlarda kuzatilgan o'zgarishlardan sezilarli darajada farq qilmadi, shuning uchun ular o't pufagi devoridagi yallig'lanish jarayonining kuchayishi bilan bog'liq deb o'ylash mumkin. Ushbu o'zgarishlar shishish, argentofiliyaning oshishi va терминале va buta shaklida bo'lgan oxirgi tarmoqlarda varikoz tomirlarining paydo bo'lishi bilan tavsiflanadi. Qalin sezgir nerv tolalarida o'tkir xoletsistitga xos o'zgarishlardan tashqari, ba'zan parchalanish, shuningdek, o'sib borayotgan, bir-biri bilan o'ralashgan nerv tolalaridan tashkil topgan o'sish lampochkalari va nevroma kabi tuzilmalarning paydo bo'lishi bilan tavsiflangan regenerativ o'zgarishlar aniqlandi. Nerv hujayralarida morfologik o'zgarishlarning ikki asosiy turi e'tiborni tortdi: retrograd tipdagi distrofik o'zgarishlar va nerv hujayralarining atrofiyasi. Hujayralarning retrograd tipdagi distrofik o'zgarishlari hujayralarning shishishi, yadrolarning ektopiyasi, markaziy va to'liq xromatoliz bilan tavsiflangan, bu

karioliz va karyotsitolizga yetdi. Atrofik o'zgarishlar ichki tuzilishini saqlab qolgan holda nerv hujayralarining hajmining kamayishi bilan tavsiflangan. Shu bilan birga, gangliylarda keskin atrofiyalangan hujayralar bilan bir qatorda, biz kompensator gipertrofiya ifodasi sifatida ko'rib chiqishga moyil bo'lgan yagona yirik nerv hujayralari aniqlanishi e'tiborni tortdi. Atrofiyalangan hujayralarda ko'pincha retrograd o'zgarishlarga xos bo'lgan manzara kuzatiladi.

Xulosa. O'tkir xoletsistitlarda terminal retseptor nerv tolalarida, nerv o'tkazgichlarida va hujayralarda funktsional va kam ifodalangan distrofik o'zgarishlar aniqlanadi. Surunkali qaytalanuvchi kalkulyoz xoletsistitlarda o't pufagining nerv elementlarida qo'pol distrofik o'zgarishlar kuzatiladi, ular nerv hujayralarining nekroziga va bo'sh hududlarning paydo bo'lishiga yetadi. Shu bilan birga, nerv hujayralarining atrofiyasi va nerv tolalarining regeneratsiyasi ko'pincha uchraydi. O't pufagi nerv hujayralarining atrofiyasi va nekrozi uning motor va sekretor funktsiyalarining buzilishiga olib keladi, bu esa tarkibning turg'unligiga, surunkali yallig'lanish jarayonini qo'llab-quvvatlashga, kuchayishning paydo bo'lishiga va o't toshi kasalligining rivojlanishiga yordam beradi.

REFERENCES| ЧОККИ | IQTIBOSLAR:

1. Abdullaeva, D. R., Ismati, A. O., & Mamataliev, A. R. (2023). Features of the histological structure of extrahepatic bile ducts in rats. *Golden brain*, 1(10), 485-492 (in Russ).
2. Mamataliev, A., & Oripov, F. (2021). Histological structure of the intramural nervous apparatus of the common bile duct and gallbladder in a rabbit, in norm and after gallbladder removal. *Journal of Biomedicine and Practice*, 1(3/2), 117-125(in Russ).
3. Маматалиев А. Р. и др. АНАТОМО-ТОПОГРАФИЧЕСКОЕ СТРОЕНИЕ И АКТИВНОЕ СОКРАЩЕНИЕ СТЕНОК ВОРОТНОЙ ВЕНЫ ЛАБОРАТОРНЫХ ЖИВОТНЫХ //Академические исследования в современной науке. – 2024. – Т. 3. – №. 30. – С. 163-168(in Russ).

4. Narbayev S. et al. Behavioral adaptations of Arctic fox, *Vulpes lagopus* in response to climate change //Caspian Journal of Environmental Sciences. – 2024. – T. 22. – №. 5. – С. 1011-1019.
5. Mamataliev, A. R. (2024). Nervous apparatus of extrahepatic bile ducts in rabbit after experimental cholecystectomy. International journal of recently scientific researcher's theory, 2(4), 161-165(in Russ).